

โครงการการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม:
จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

วัฒนธรรมในงานมงคล

การเสดง
การรำในงานมงคล

โดย

อาจารย์วัชรพงษ์ สุปานเขา

คณะศิลปศาสตร์

นางสาววันทนา ครุฑจันทร์

กองพัฒนานักศึกษา

ณ ห้องประชุมกรมหลวง ชั้น ๑ คณะศิลปศาสตร์อุตสาหกรรม

ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เอกสารประกอบการสอน

การแสวงหารำในงานมงคล

โดย อาจารย์วัชรพงษ์ สูงปานเขา
นางสาววันทนา ครุฑจันทร์

โครงการการจัดการความรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ
ภายใต้ชื่องาน “วัฒนธรรมในงานมงคล”

วันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๓๐ น.
ณ ห้องประชุมกรมหลวง ชั้น ๖ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

จัดโดย กองศิลปวัฒนธรรม มทร.พระนคร

การแสดงการรำในงานมงคล

ประวัติรำบายศรีสู่ขวัญ

การรำบายศรีสู่ขวัญ พิธีบายศรีสู่ขวัญ เมื่อมีแขกมาเยือน ซึ่งเป็นแขกผู้มีเกียรติหรือแขกผู้ใหญ่ที่มาจากต่างถิ่น ชาวอีสานจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลโดยมีพานบายศรี หรือที่เรียกว่า “พานขวัญ”

การจัดพานขวัญนี้ปกติต้องจัดด้วยพานทองเหลือง หรือขันสัมฤทธิ์หลายใบซ้อนๆ กัน ซึ่งมีตั้งแต่ 1 ชั้นถึง 9 ชั้น มีใบต้องจัดเป็นกรวยเข้าช่อ ประดับดอกไม้สดดูสวยงาม ชั้นล่างของพานขวัญจะเป็นพานมีใบศรีทำด้วยใบตอง ดอกไม้สด ข้าวต้ม ไข่ต้ม ขนม กล้วย อ้อย ปั่นข้าว เงิน ฮาง มีดด้ามแก้ว มีดด้ามคำ ชั้นต่อไปจะตกแต่งด้วย

ใบศรีและดอกไม้สด ซึ่งจะเป็นดอกปราง ดอกดาวเรือง ดอกรัก ใบเงิน ใบคำ ใบคูณ ใบยอป่า ชั้นที่ 5 จะมีฝ้ายผูกข้อมือ เทียนเวียนหัว นอกจากพานขวัญแล้วจะต้องมีเครื่องบูชาอื่นๆ เช่น ขันบูชา ชั้นที่ 5 ซึ่งมีพานขนาดกลางสำหรับวางผ้า 1 ผืน แพร 1 วา หวี กระจงเงา น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวน ของผู้เป็นเจ้าของขวัญ โดยจะมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญ ตามท่วงทำนองของชาวบ้าน ในคำเรียกขวัญนั้นมีทั้งคำภาษาที่เป็นภาษาบาลีและคำเรียกขวัญภาษาถิ่น หรือที่เรียกว่า “สูตรขวัญ” ซึ่งคำสูตรขวัญนั้นยากแก่การเข้าใจของผู้มาเยือน

จึงการจัดทำชุดฟ้อน บายศรีขึ้น เพื่อให้คนต่างถิ่นได้เข้าใจเพราะมีคำร้องที่เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายแต่งโดย อาจารย์ดำเกิง ไกรสรกุล และท่าฟ้อนประดิษฐ์ขึ้นโดย อาจารย์พนอ กำเนิดกาญจน์ จากวิทยาลัยครูอุดรธานี ซึ่งในปัจจุบันก็ยังเป็นที่นิยมใช้กันอยู่จนถึงทุกวันนี้

เนื้อเพลง

มาเกิดเย้ย
หมู่ชาวเมืองมา
ยอพาขวัญมากันเพริศแพร้ว
เกศเจ้าหอมลอยลม
ยามฝนพริ้วเจ้าอย่าแข็ง
อยู่ที่ไหนจงมา
อย่าเพลินเพลอ
อยู่แดนดินใด
เพื่อนอย่าคิดอาลัยสู่เขา
หมอกน้ำค้างพร่างพรम
เชิญไหลทาประทีนกลิ่นหอม
เหล่าข้าน้อยแต่ไว้

มาเย้อขวัญเอ๋ย มาเย้อขวัญเอ๋ย
เบื่องขวานั่งส่ายลาย เบื่องซ้ายนั่งเป็นแถว
ขวัญมาแล้วมาสู่คิ่งกลม
พัดเอื้องชวนชมเก็บเอาไว้นูชา
แดดร้อนแรงเจ้าอย่าครา
รดด้ายไซยามาคล้องผ้าแพรกระเจา
มาเย้อขวัญเอ๋ย มาเย้อขวัญเอ๋ย
ถาฟ้าฟากใด ขอให้มาเหือนเฮา
ขออย่าเว้าขวัญเจ้าจะตรม
ขวัญอย่าเพลินชมป่าเขาลำเนาไพร
ดมพะยอมให้ชื่นใจ
ร้อยพวงมาลัยจะคล้องให้สวयरวย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ท่าออก ท่าที่ 1	ก้าวเท้าขวา ย่อตัวมือทั้งสองจีบหงายด้านขวา ม้วนจีบเป็นวง พร้อมกับยืดตัวขึ้น ลักษณะเขย่ง ปลายเท้าแล้ววาง เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ท่าออก ท่าที่ 2	ก้าวเท้าซ้าย จีบหางยัดด้านซ้าย เอียงซ้าย ปล่อย จีบเป็นวง เอียงซ้าย ทำเช่นนี้สลับซ้าย-ขวา จน จบทำนอง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ท่าออก ท่าที่ 3	มือซ้ายตั้งวงด้านหน้า มือขวาจับคว่ำ เอียงซ้าย ประเท้าซ้ายยกขึ้น วางเท้าซ้ายด้านหน้า มือขวา ปล่อยจับเป็นวงสูง เอียงขวา มือซ้ายจับส่งหลัง

เนื้อเพลง	ทำร่ำ
ทำออก ทำที่ 4	นั่งคุกเข่า มือวางบนตัก

เนื้อเพลง	ท่ารำ
มาเถิดเยอ มาเยอขวัญเอย มาเยอขวัญเอย	มือทั้งสองจีบหงายข้างขวา เอียงขวา ม้วนจีบ เป็นวงพร้อมกับสะบัดตัวขึ้น เปลี่ยนมาจีบแล้วม้วนเป็นวงด้านซ้าย สลับกัน สี่ครั้ง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
หนุ่มชาวเมืองมา	มือทั้งสองยกขึ้นโบกด้านซ้าย เอียงขวา มือซ้ายชี้วัดไปทางซ้าย เอียงขวา มือขวา จีบส่งหลัง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เปื่องขวานั่งส่ายลาย	มือขวาชี้วัดทางขวา มือซ้าย จีบส่งหลัง เอียงซ้าย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เปื่องซ่ายนัง เป็นแถว	มือซ่ายชี้วัดทางซ่าย มือขวาจับส่งหลัง เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ยอพระขวัญ มาอันเพริศแพรว	มือทั้งสองยกขึ้นตั้งท่าทำพรมสี่หน้า เอียงขวา ตั้งเข้าขวา ลูกขึ้นยืน

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ขวัญมาแล้ว	ก้าวเท้าซ้ายเอียงซ้าย มือทั้งสองทำท่าเรียกแล้ว หมุนไปทางด้านขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
มาสู่คิงกลม	ก้าวเท้านอกเข้าหากัน มือทั้งสองทาบประกบก กันระดับเอว เอียงนอก

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เกศเจ้าหอมลอยลม ตัดเอื้องชวนชม	วางเท้าซ้ายลงหลัง มือซ้ายจีบล่อแก้วด้านขวา เอียงขวา เลื่อนจีบล่อแก้วมาตั้งวงด้านซ้าย เอียงซ้าย วางเท้าขวาไปข้างหน้า มือขวาล่อแก้ว มือซ้ายจีบส่งหลัง เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เก็บเอาไว้มูชา	เท้าซ้ายก้าวข้าง กระดกเท้าขวา พนมมือด้าน ซ้าย เอียงขวา อีกด้านทำตรงข้ามกัน

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ยามฝนพริ้วเจ้าอย่า แคลง	ก้าวเท้าด้านในเข้าหากัน กระดกเท้านอก มือทั้งสองจีบปกข้างเข้าหากัน

เนื้อเพลง	ท่ารำ
แด่ร่อนแรงเจ้าอย่า ครา	ก้าวเท้าขวา มือสองจีบปรกข้างเอียงขวา ก้าวเท้าออกไปด้านข้าง กระดกเท้าในมือทั้งสอง จีบปรกข้าง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
อยู่ที่ไหนจุงมา	ชี้วัดมือซ้าย ก้าวเท้าขวาจรดเท้าซ้าย แล้ววิ่ง หมุนไปด้านซ้ายเอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
รัต้าย	มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจับด้านขวา เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ไชยา	เลื่อนมือซ้ายมาตั้งวงบน มือขวาจับด้านซ้าย เอียงซ้าย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
มาคล้องผ้าแพร กระเจา	รวมเท้า มือทั้งสองจีบปรกหน้า เลื่อนจีบลงมา ปล่อยจีบแล้ววางมือบนหน้าขา พร้อมยืดยุบ

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ดนตรี	ก้าวเท้าขวาเขย่งเข้าวง มือขวาจับล่อแก้วระดับ แง่ศรียะ เอียงขวา ม้วนจับล่อแก้วขึ้นเป็นวง

เนื้อเพลง	ทำร่ำ
ดนตรี	ยืนเท้าชิด มือวางบนตัก

เนื้อเพลง	ท่ารำ
อย่าเพลินเพลิน มาเย้อขวัญเอย มาเย้อขวัญเอย	มือทั้งสองจีบหงายข้างขวา เอียงขวา ม้วนจีบ เป็นวงพร้อมกับสะดุ้งตัวขึ้น เปลี่ยนมาจีบแล้วม้วนเป็นวงด้านซ้าย สลับกัน สองครั้ง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
อยู่แดนดินใด	มือขวาชี้ด้านขวา มือซ้ายจีบส่งหลัง เอียงซ้าย เหลื่อมเท้าขวาแล้วประเท้าขวา วิ่งซอยไปทาง ขวา หมุนรอบตัวเอง กลับมาด้านหน้า

เนื้อเพลง	ท่ารำ
หรือฟ้าฟากไกล	ก้าวเท้าขวา มือซ้ายชี้วัดด้านบน มือขวาจับส่ง หลัง เอียงขวา ย่อแล้ววิ่งไปทางซ้ายหมุนรอบ ตัวเอง กลับมาด้านหน้า

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ขอให้มาเยือนหา	ก้าวเท้าขวา มือขวาวางทาบมือซ้ายด้านหน้า เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เหน้อยอย่าคิดอาลัย สู่เขา	ก้าวเท้าซ้าย มือขวาตั้งวงด้านหน้าระดับชายพก ส่ายมือเล็กน้อย มือซ้ายจีบส่งหลัง เอียงซ้าย

เนื้อเพลง	ท่าจำ
ขออย่าว่า	ก้าวเท้าขวา มือซ้ายชี้ที่ปาก มือขวาจับส่งหลัง เอียงขวา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ขวัญเจ้าจะตรม	มือทั้งสองจีบคว้าม้วนปล่อยจีบ แล้ววางไขว้ที่หน้าขา เอียงซ้าย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
หมอกน้ำค้าง พรางพรหม	ก้าวเท้าซ้าย มือทั้งสองจีบปรกข้าง เอียงซ้าย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ขวัญอย่าเพลินชม ป่าเขาลำเนาไพร	ซอยเท้า มือทั้งสองจีบคว่ำลำกรายมือออกข้าง ลำตัว ย่อตัวแล้ววิ่งซอยเท้าสลับฝั่ง กลับมาด้าน หน้า

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เชิญไหลทาประทิน กลิ่นหอม ดมพยอม ให้ชื่นใจ	มือขวายีบจีบแล้วหงาย มือซ้ายตั้งวงระดับหน้า แขนตึง ทำสลับสองฝั่ง นั่งและยืน

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เหล่าน้าน้อยแต่งไว้	มือซ้ายแบมือหงาย มือขวาชี้ที่มือซ้าย

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ร้อยพวงมาลัย	มือขวาจับปรกข้าง มือซ้ายตรงวงเดินมือสลับกับมือขวา ทำสองข้างสลับกัน เท้าขวาก้าวหน้า ยึดยุบตามจังหวะ

เนื้อเพลง	ท่ารำ
จะคล้อยให้สวายรวย	รวมเท้า มือทั้งสองจีบปรกหน้า เลื่อนจีบลงมา ปล่อยจีบแล้ววางมือบนหน้าขา แล้ววางมือบน หน้าขา พร้อมยืดยุบ

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ท่าเข้า	มือทั้งสองล่อแก้วตั้งวงบนและส่งหลังสลับกัน เขย่งเท้าปรับแถวเฉียง

เนื้อเพลง	ท่ารำ
ท่าจบ	มือทั้งสองจีบคว่ำแล้วหงายระดับเอว ก้าวเท้าซ้าย แล้วลากเท้าขวาไขว่หน้าเอียงขวาพร้อมยืดยุบ

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

กองศิลปวัฒนธรรม สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
๓๙๙ ถ.สามเสน แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร ๐๒ ๖๖๕ ๓๗๗๗ ต่อ ๖๒๓๕ - ๖๒๓๙
โทรสาร ๐๒ ๖๖๕ ๓๗๕๙

[rmutpculdiv](https://www.youtube.com/rmutpculdiv)

[rmutpculdiv](https://www.facebook.com/rmutpculdiv)

acd@rmutp.ac.th

<http://cul.offpre.rmutp.ac.th>

